

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking: Nederland, Europa en de Wereld: Ons buitenlandse beleid in discussie

Baehr, P.R.

Citation

Baehr, P. R. (1971). Boekbespreking: Nederland, Europa en de Wereld: Ons buitenlandse beleid in discussie. *Acta Politica*, 6: 1971(3), 321-322. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451339>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451339>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Evenwel wanneer Dekker conclusies trekt en wensen formuleert is hij evaluerend bezig, waarbij slechts af en toe wordt teruggegrepen op de in deel I ontwikkelde theoretische gedachtegang. Ook het verband tussen het in deel III breed opgezette theoretische schema en de uitkomsten van zijn onderzoek wordt niet stelselmatig aangegeven.

Er is sprake van een opeenstapeling van mogelijke relevante theorieën voor bestuering van het verschijnsel overheidsvoorlichting, die bij de lezer enige indigestie veroorzaakt omdat de synthese tussen één en ander niet wordt aangegeven.

¹ Prof. Mr. Dr. M. Rooij en Jan Nieuwenhuis, *Gemeentelijke voorlichting*, 's-Gravenhage, VUGA-boekerij, 1969.

Terugkerend naar de inhoudsanalyse van de voorlichting van de overheid, kan men Dekker slechts moeizaam volgen wanneer hij stelt dat in de overheidsvoorlichting van vandaag op bepaalde gebieden duidelijk propagandistische elementen zitten.

Propaganda wordt door hem opgevat als het voortdurend en initiërend bedrijven van beïnvloedende voorlichting ten aanzien van controversiële zaken.

Waarom geeft Dekker niet expliciet aan met welk operationeel begrip hij de propagandistische elementen van vandaag heeft gedefiniëerd? Dat mag toch worden verwacht wanneer een dergelijke uitspraak, tegen de officiële leer in, wordt gedaan. De lezer wordt echter via een voetnoot voor wat betreft de omvang en de inhoud van deze activiteit naar de desbetreffende tabellen in de bijlagen verwezen.

Afgezien van deze tekortkomingen kan de studie van Dekker worden beschouwd als een waardevolle — op empirisch onderzoek gebaseerde — bijdrage aan de discussie over de overheidsvoorlichting.

L. de Jong

Dr. W. Dewachter, Politieke kaart van België. Atlas van de parlementsverkiezingen van 31 maart 1968. Antwerpen-Utrecht, 1969. Prijs: 450 BF.

In deze atlas zijn de belangrijkste gegevens over de Belgische parlementsverkiezingen van 1968 in kaart gebracht. In enkele gevallen zijn naast de normale kaarten cartodiagrammen afgedrukt, die de verkiezingseenheden wege naar het aantal geldig uitgebrachte stemmen. In enkele staafdiagrammen is de partijontwikkeling sedert 1919 vastgelegd. Van deze voorstellingen zijn veranderingen in de steun aan bepaalde partijen helaas nauwelijks af te lezen.

De atlas is uit een aantal onderdelen opgebouwd: keuzeverzeking (niet opkomen, blanco en ongeldig stemmen), aanhang der partij, voorkeurstemmen, veranderingen ten opzichte van vorige verkiezingen, rangorde van aanhang van partijen, globale ontwikkeling in de partijkeuze sinds 1919.

In een uitvoerige inleiding licht de auteur de voorstellingen nader toe. De tekst is bijzonder instructief, maar ook schrikt de auteur niet voor een saillant detail terug. Bijvoorbeeld: de verkiezingspropaganda woog in Wallonië 393 gr., in Vlaanderen 525 gr. en in Brussel 661 gr. per brievenbus als aanwijzing voor de heftigheid van de verkiezingsstrijd. Zorgelijke naturen kunnen zich daarbij afvragen of de variabelen: aantal kieslijsten en kwaliteit van het papier wel voldoende onder controle zijn gehouden. Af en toe was enige extra-informatie prettig geweest. Bijvoorbeeld: hoe brengt men in België een voorkeurstem uit?

De moeilijkheid bij atlasen is vaak, dat ze meer inzicht suggereren dan ze kunnen verschaffen. Op zich leveren de plaatjes geen inzicht in samenhangen op. Wel kan men door het bekijken op ideeën gebracht worden, maar ander materiaal is dan weer nodig om te zien of er echt wat inzit. Als eerste oriëntatie hebben dergelijke uitgaven

waarschijnlijk wel een zeker nut. Maar het blijft al met al toch wel een kostbare manier van inventariseren.

H. van der Wusten

Boogman, J. C. e.a., Nederland, Europa en de Wereld: Ons Buitenlands Beleid in Discussie. Meppel (J. A. Boom & Zoon), 1970. — 232 p. Prijs f 14,50

In 1967 heeft professor J. J. Schokking het initiatief genomen tot de vorming van een aantal gespreksgroepen die zich bezig hebben gehouden met de Nederlandse buitenlandse politiek. Deze gesprekken hebben geresulteerd in twee publicaties. De ene, die in januari 1970 als speciaal nummer van het tijdschrift de *Internationale Spectator* en tevens als afzonderlijke uitgave (*Nederlandse Buitenlandse Politiek: Aspecten en Achtergronden*) is verschenen, is voortgekomen uit de Haagse discussiegroep en bevat zes afzonderlijke bijdragen met als specifiek thema: de invloed van de openbare mening (of wat daarvoor door moge gaan) op de buitenlandse politiek.

Het hier besproken werk vormt de weergave van discussies die zich in 1968 en 1969 in Utrecht en Arnhem hebben afgespeeld en waaraan door een vijftiental universitaire docenten, politici, journalisten en anderszins belangstellenden is deelgenomen. Een dergelijk discussieverslag kan zijn waarde ontleenen aan het besprokene zelf of aan de posities die de discussianten innemen in het maatschappelijk leven (wat een minister te berde brengt, is altijd van enig belang, hoe onzinnig de inhoud van zijn verklaringen ook moge zijn). Gezien dit laatste valt het te betreuren dat het boek geen lijst bevat van de kwalificaties van de betrokken discussianten. Nu hangt het van de toevallige kennis van de lezer af of hij weet dat er zich nogal wat Utrechtse hoogleraren in het volkenrecht (Bos, Kapteyn) en de geschiedenis (Boogman, Von der Dunk) in het gezelschap bevonden, terwijl hij wellicht van de kwalificaties van andere discussianten weinig of niets weet.

Het boek is hoofdstuksgewijs volgens acht 'gezichtspunten' ingedeeld: 'de historische wortels van hedendaagse denkbeelden en gevoelens', 'Nederland in het na-oorlogse Europa', 'Nederland, Europa en de "derde Wereld"', 'de opties van Nederlands buitenlandse politiek', 'publieke opinie en buitenlands beleid', 'functie en organisatie van de diplomatieke dienst onder omstandigheden, waarin de grenzen tussen binnen- en buitenlandse politiek verflauwen', 'projecties aangaande de toekomst van Europa' en 'recapitulatie aan de hand van de onderscheiding tussen "Europees-binnenlandse" en "Europees-buitenlandse" politiek'. Aangezien men het verloop der discussies op de voet heeft gevolgd, ontbreekt elke systematische benadering van de behandelde problemen. Schokking wijst er trouwens in zijn voorwoord zelf op: 'herhalingen konden niet worden vermeden; de systematisering moest gebrekkig uitvallen.' (p. 7). Het geheel laat zich dan ook als verslag van een aantal vergaderingen wel plezierig lezen, maar het gemis van een scherpe probleemstelling en het werken naar duidelijk geformuleerde conclusies doet zich wel zeer sterk gevoelen. De discussies zijn ook vaak al te zeer gebonden aan de toevallige actualiteit van het ogenblik, hetgeen het algemeen-theoretisch belang ervan beperkt.

Soms is de lezer geneigd zich af te vragen wat nu wèl en wat niet in het verslag is opgenomen. Zo doet de vermelding van een korte en felle discussie over de tekorten in de persoonlijkheid van de heer Luns als tegenspeler van de Gaulle en als drager van een buitenlands beleid' (p. 104) nogal cryptisch aan; vele lezers zouden ongetwijfeld graag willen weten wat de heren over de persoonlijkheid van deze minister van buitenlandse zaken te berde hebben gebracht. Op andere plaatsen daarentegen is het woordelijk volgen van de discussies enigszins komisch, zoals uit het hier

aangehaalde overvloedig gebruik van beeldspraak moge blijken:

Schokking is het hier hartgrondig mee eens. Met bespiegelingen alleen bak je geen eieren. Eveneens geldt echter, dat niemand kan varen als hij geen bestek heeft. Het bestek wil gekend zijn. Het kan niet gekend worden, als men zich ophangt aan oppervlakkige generalisaties. Daarom is het een vereiste de interne zowel als de externe situatie zo zorgvuldig mogelijk te ontleden. Met een ontleding, die hout snijdt, valt altijd iets te doen.

Bos is daarmee accoord, maar om met zeilschepen te varen, moet je ten slotte wind hebben. Die is niet zo maar te maken. (p. 59).

Al met al moet gezegd worden dat men met een uitgave in deze vorm geen goede keus heeft gedaan. Een uitvoerige behandeling van enkele der gereleveerde onderwerpen bijv. in de vorm van artikelen door leden van het gezelschap zou waarschijnlijk het onderwerp meer recht hebben gedaan en het geheel ook voor latere lezers interessanter hebben gemaakt.

P. R. Baehr

Armacost, Michael H., *The politics of weapons innovation: the Thor-Jupiter controversy*, Columbia University Press, New York/London, 1969, \$ 10.—, 304 pp.

Er bestaat zo langzamerhand een indrukwekkend aantal studies van sociaal-wetenschappelijke origine, waarin op de een of andere wijze aandacht geschonken wordt aan de bijzondere kenmerken van het veiligheidsbeleid. In dergelijke studies wordt doorgaans een ideaaltype van rationele besluitvorming geconstrueerd, vervolgens een aantal factoren ten tonele gevoerd die maken dat de werkelijkheid verre van dit ideaaltype verwijderd blijft, en tenslotte geconcludeerd dat deze afstand tussen abstractie en werkelijkheid relatief groot is — althans groter dan bij de meeste andere velden van overheidsbesluitvorming. Veel van deze beschouwingen — men denke aan het werk van Huntington, Schilling, Lindblom, Hilsman, etc. — zijn zeer lezenswaardig en van nut voor een ieder die zich met de studie van besluitvorming, al dan niet op het gebied van de 'security' bezig houdt. Toch hebben al deze studies, juist tengevolge van hun hoge abstractieniveau, een duidelijk manco: zij zijn als het ware a-politiek, interpreteren belangrijke stukken besluitvorming in termen van karakteristieke beleidsprocessen en niet in die van de politieke strijd tussen concrete groepen die bij deze besluitvorming in mindere of meerder mate betrokken zijn.

Armacosts boek tracht in deze leemte te voorzien. Hij beschrijft minitieu en conscientieus de machtsstrijd welke zich met name tussen leger en luchtmacht in de USA — ieder van beide partijen uiteraard met een aanhang in industrie, wetenschappelijke instituties, pers, etc. — in de vijftiger jaren voltrok; een machtsstrijd waarbij het vooral ging om de vraag welke van beide typen raketten, de Thor of Jupiter, voorrang zou krijgen in de verdere uitbouw van het arsenaal van strategische wapens. Terloops suggereert de schrijver (p. 5, 6) dat juist als het gaat om beleidsbeslissingen t.a.v. het al dan niet invoeren van bepaalde nieuwe wapensystemen, de discussies ten diepste een politiek karakter dreigen te krijgen: immers, de onzekerheid op het gebied van strategie, techniek en informatie over de bedoelingen van de 'vijand' is hier relatief groot, met als gevolg een ruime speelruimte voor interne politieke strevingen binnen het beleidssysteem. Als er dus een onderdeel van het veiligheidsbeleid in termen van politieke machtsstrijd, van daarbijbehorende groeps-ideologieën beschreven kan worden, dan is het wel dit. De discussies, heden ten dage

over ABM mogen trouwens hiervan getuigen.

Maar bij deze suggestie blijft Armacost steken. Hij doorlicht op boeiende wijze een historisch stukje besluitvorming, plaatst daarbij vele stimulerende opmerkingen — stimulerend voor wie geïnteresseerd is in de subtiliteiten van de zo langzamerhand alombekende 'interservice rivalry', maar blijft ons het 'model' van politieke machtsverhoudingen dat in het eerste hoofdstuk in uitzicht gesteld wordt, schuldig. Weliswaar wordt in het begin van het boek gerefereerd aan Almond en Powell, en ook aan Eckstein, doch men krijgt al lezende de indruk dat dit meer gebeurt ter versiering van het a priori gekozen uitgangspunt van de 'interservice rivalry' dan op werkelijk legitiem-wetenschappelijke gronden.

Ik heb nog een hoofdbezwaar tegen dit boek. Op verscheidene plaatsen (p. 15, 251) valt de schrijver C. P. Snow aan op diens uitspraak dat juist op het gebied van de 'grand strategy' en wat daar rechtstreeks mee te maken heeft, de club van feitelijke 'decisionmakers' angstig klein dreigt te worden. Armacost doet dit op grond van hetgeen hij bij zijn studie heeft gevonden: hij vond dat de hier in het spel zijnde, elkaar bestrijdende groepen de behoefte hadden aan 'lekken' in de geheimhouding, de publieke opinie bewerkten, etc. Nu hoeft de deelname door vele onderling verbonden groepen aan de besluitvorming nog allerminst te betekenen dat hiermee de invloed op die besluitvorming vaststaat. Snow's visie moge wat geëxalteerd aandoen, vooral ook door de wijze waarop hij haar voor het voetlicht heeft gebracht. Maar er zijn goede gronden te over om aan te nemen dat er desondanks, juist op dit gebied, een beweging in de richting van 'closed politics' gaande is.

In dit verband moge ook gewezen worden op de opmerkingen van David Tarr, wiens veelbesproken artikel ook door Armacost, zij het in ander verband, geciteerd wordt. Misschien dat beslissingen over veranderingen in wapensystemen in dit verband kenmerken vertonen van een uitzonderingssituatie. Misschien; Armacost slaagt er m.i. niet in, dat in het geval van het beschreven stuk politieke strijd aannemelijk te maken. En dit is daarom zo belangrijk, omdat hiermee de relatie tussen de door andere schrijvers genoemde kenmerken van 'het' veiligheidsbeleid en de conclusies van Armacost in de mist blijft hangen.

Al met al: een boek dat vele nuttige, conscientieus vergaarde informatie verstrekt, dat vele stimulerende ideeën bevat, doch dat een theoretisch te zwak kader bezit. Aldus is de ondertitel een betere indicatie voor de inhoud dan de titel.

J. Niezing